

**AİLE İÇİ ŞİDDETLE MÜCADELEDE ŞİRKETLER
BİR KATILIMCI EYLEM ARAŞTIRMASI VE SOSYAL EYLEM ÇALIŞMASI**

DERLEYEN
MELSA ARARAT

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

AİLE İÇİ ŞİDDETLE MÜCADELEDE ŞİRKETLER
BİR KATILIMCI EYLEM ARAŞTIRMASI VE SOSYAL EYLEM ÇALIŞMASI
DERLEYEN MELSA ARARAT

BUSINESS AGAINST INTIMATE PARTNER VIOLENCE
A CASE OF PARTICIPATORY ACTION RESEARCH AND SOCIAL ACTION
Springer, 2020

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI 697
SOSYOLOJİ 30

E-ISBN 978-605-399-628-6
ISBN 978-605-399-589-0

KAPAK FOTOĞRAFI ORGANİK KİMYA, TOPLUMSAL CİNSİYETE DAYALI ŞİDDETLE MÜCADELE AKTİVİZM KAMPANYASI,
İSTANBUL, 2018.

1. EDİSYON, MART 2024
1. BASKI İSTANBUL, MART 2024

© İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ İKTİSADİ İŞLETMESİ
YAZIŞMA ADRESİ: HACİAHMET MAHALLESİ, PİR HÜSAMETTİN SOKAK, No:20, 34440, BEYOĞLU / İSTANBUL
TELEFON: 0212 311 64 63 - 311 61 34 / FAKS: 0212 216 24 15 • SERTİFİKA No: 51672

www.bilgiyay.com
E-POSTA yayin@bilgiyay.com
DAĞITIM dagitim@bilgiyay.com

YAYINA HAZIRLAYAN SEVDA ALKAN
DİZGİ VE UYGULAMA GÖRKEM DİDEM ÖZTUNCER
DİZİN ERVA AKÇA

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ KÜTÜPHANESİ KATALOGLAMA BÖLÜMÜ TARAFINDAN KATALOGLANMIŞTIR.

Names: Ararat, Melsa, compiler.
Title: Aile içi şiddetle mücadelede şirketler : bir katılımcı eylem araştırması ve sosyal eylem çalışması / derleyen Melsa Ararat.
Description: İstanbul : İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2024. | Includes bibliographical references and index.
Series: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları; 697. Sosyoloji; 30.
Identifiers: ISBN: 9786053995890 (paperback) | ISBN: 9786053996286 (e-ISBN)
Subjects: LCSH: Family violence --Turkey. | Women --Violence against --Turkey. | Social responsibility of business --Turkey. | Abused women --Turkey.
Classification: LCC: HV6626.23.T9 A35 2024

**AİLE İÇİ ŞİDDETLE MÜCADELEDE ŞİRKETLER
BİR KATILIMCI EYLEM ARAŞTIRMASI VE SOSYAL EYLEM ÇALIŞMASI**

DERLEYEN
MELSA ARARAT

İçindekiler

- vii Derleyen ve Yazarlar
- xi Giriş
MELSA ARARAT
- xv Önsöz
SABANCI VAKFI
- xvii İş Dünyası Olarak Aile İçi Şiddete Karşıyız
TÜSİAD
- xxi Önsöz
UNFPA

1 BİRİNCİ BÖLÜM

- 3 1 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına Ulaşmanın Tartışılmaz Koşulu
MELSA ARARAT
- 7 2 Küresel Bağlam: Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği
MELSA ARARAT

- 71 BADV Proje Etkinlikleri
- 77 BADV Şirketleri Cinsiyet Farkındalığı Çalıştay ve Aktiviteleri
- 81 BADV Şirketleri İç İletişim Faaliyetleri

95 İKİNCİ BÖLÜM

- 97 3 Toplumsal Cinsiyet Şiddeti Ancak Bütünsel Bir Yaklaşımla Önlenebilir
FATMAGÜL BERKTAY
- 113 4 Emek Piyasasında Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve COVID-19 Salgınının Etkileri
ÖZGE İZDEŞ
- 145 5 Türkiye’de Feminizmin Seyri ve Kırılma Noktaları
SEVGİ UÇAN ÇUBUKÇU
- 169 6 Türkiye’nin Kadına Yönelik Şiddet / Aile İçi Şiddetle Mücadele Hikâyesi: 2000’li Yıllar
MELTEM AĞDUK

- 197** 7 Bir İnsan Hakkı İhlali Olarak Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddetle Mücadelede Şirketlerin Sorumlulukları
F. İREM ÇAĞLAR GÜRGEY
- 223** Sonsöz
BERİN UYAR
- 227** EKLER
- 229** Ek-1 Bireysel Deneyimler
- 235** Ek-2 Şirket Örnekleri
- 243** Ek-3 Sabancı Üniversitesi Politika Dökümanları
- 259** Ek-4 BADV Projesi Ana Destekçileri
- 263** Dizin

DERLEYEN

MELSA ARARAT

Türkiye, Doğu Asya, Japonya ve Avrupa'da sürdürdüğü uluslararası kariyerinin ardından 2003 yılında Sabancı Üniversitesi Yönetim Bilimleri Fakültesi'ne Stratejik Yönetim profesörü olarak katıldı ve Kurumsal Yönetim Forumu'nu kurdu. İş stratejisi, kurumsal yönetim ve iş etiği dersleri veren Ararat'ın 2022 yılına kadar direktörlüğünü üstlendiği Forum bünyesinde başlattığı çok sayıda proje, fakültenin uluslararası akreditasyonunda önemli bir rol oynadı. 2015-2021 arasında Uluslararası Kurumsal Yönetim Ağı ICGN'nin Yönetim Kurulu'nda görev yapan ve 2009-2019 arasında IFC'nin Yükselen Piyasalar Kurumsal Yönetim Araştırma Ağı'nı yöneten Ararat, Türkiye'de SPK Kurumsal Yönetim İlkeleri'nin yazılmasına ve BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nin kurulmasına önemli katkılarda bulundu.

Ararat, 2009 yılından bu yana iklim değişikliği, su güvenliği ve ormansızlaşma alanında küresel bir lider olan CDP'nin Türkiye hamiliğini üstlenmiştir ve halihazırda Sabancı Üniversitesi Kurumsal Yönetim Forumu Danışma Kurulu, İnsanı Gelişme Vakfı Üst Kurulu ve BM Küresel Sözleşme Türkiye Ağı Yönetim Kurulu üyesi olup %30 Kulübü'nün Türkiye Kampanyası Yönetim Kurulu Başkanı'dır. 2014-2020 yılları arasında Groningen Üniversitesi'nde misafir profesör olan Ararat'ın bilimsel araştırmaları ve yayınları, şirket yönetimi ve iş politikalarının şirket performansı ve toplumsal etkisi üzerine odaklanmıştır. Ararat, Hollanda'da yaşıyor.

YAZARLAR

MELTEM AĞDUK

1968 yılında İzmir'de doğdu. İlk ve ortaöğrenimini yine aynı şehirde, Amerikan Kız Koleji'nde tamamladıktan sonra, Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi, Gazetecilik ve Halkla İlişkiler bölümünden mezun oldu, yine aynı üniversitede Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde iletişim alanında yüksek lisans ve doktora yaptı. 1988 yılından bu yana toplumsal cinsiyet eşitliği, kalkınma ve kadın konularında eğitimci, savunucu, proje ve program koordinatörü olarak çeşitli çalışmalarda yer aldı. Proje yönetimi, proje geliştirme, siyasi analiz yapma, savunuculuk çalışmaları, siyasi ve finansal destek sağlama çalışmalarında ileri düzeyde deneyime sahiptir.

Çeşitli devlet kurumları ve uluslararası kuruluşlarda iş tecrübesine sahip olan Meltem Ağduk, 1992-2001 yılları arasında Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde araştırma görevlisi olarak çalıştı. 2003 yılından bu yana Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'nda Toplumsal Cinsiyet Programları Koordinatörü olarak çalıştı. 1 Kasım 2020 tarihinden itibaren de Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu Merkez Ofisi'nden yürütülen Addis Ababa, Etiyopya merkezli Kadın Sünneti ve Kadınlara Yönelik Zararlı Uygulamaların Sonlandırılması Global Programı'nda Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet Teknik Uzmanı olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

FATMAGÜL BERKTAY

İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset Bilimi Anabilim Dalı emekli öğretim üyesidir. Eğitimini Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi ve York Üniversitesi'nde (İngiltere) tamamladı. Tarih Vakfı kurucu üyesi ve Kadın Eserleri Kütüphanesi Genel Kurul üyesi olan Berktaş, bir dönem İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi müdürlüğü yaptı. İlk yayımlanmış kitabı *Kadın Olmak, Yaşamak, Yazmak* (Pencere Yayınları, 1991) adını taşıyan yazarın, *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın* (Metis, 1996) adlı çalışması *Women and Religion* adıyla Kanada'da (BlackRose Books, 1998); *Tarihin Cinsiyeti* (Metis, 2003) adlı kitabı ise Lübnan'da yayımlandı (Dar Kreideh, 2009). Son üç kitabı, *Politikamızın Çağrısı* (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010), *Dünyayı Bugünde Sevmek – Hannah Arendt'in Politika Anlayışı* (Metis Yayınları, 2012) ve *Düşünme Etiği* (Metis Yayınları, 2021) adlarını taşıyan yazarın ilgi odağını, “politika” ve “politik olan”a ilişkin alışılmış kavramsallaştırmaların ötesine geçmeyi hedefleyen eleştirel teori oluşturuyor.

F. İREM ÇAĞLAR GÜRGEY

1997 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. 2002 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde kamu hukuku alanında yüksek lisans çalışmasını ve 2009 yılında aynı alanda doktorasını tamamladı. Araştırma alanları hukuk felsefesi, hukuk sosyolojisi, hukuk etiği ve toplumsal cinsiyet çalışmalarıdır.

ÖZGE İZDEŞ

Lisans ve yüksek lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde tamamladıktan sonra doktora eğitimini Amerika Birleşik Devletleri'nde, Utah Üniversitesi Ekonomi bölümünde tamamladı. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa'da öğretim üyesi olarak görev yapan yazar, İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi'nde lisansüstü dersler veriyor ve tez danışmanlıkları yürütüyor. GEM-IWG, IAFFE, IATUR, KEFA ve KEİG gibi cinsiyet eşitliği ve ekonomi alanlarında uzmanlaşan oluşumlarda aktif rol alan Özge İzdeş, kalkınma, makroekonomi ve istihdam alanlarında toplumsal cinsiyet odaklı yayınlar yapıyor.

SEVGİ UÇAN ÇUBUKÇU

Lisans ve doktora derecelerini İstanbul Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Bilimi, yüksek lisans derecesini Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası ilişkiler alanında aldı. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde asistan olarak başladı, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde doçent oldu. Lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde “Siyaset Bilimine Giriş”, “Siyasal Düşünceler Tarihi”, “Modern Siyasal Kuram ve Tartışmalar”, “Demokrasi Teorisi”, “Küreselleşme ve Siyaset Teorisi”, “Kültürel Çalışmalar”, “Feminist Teoriler”, “Feminist Teori Okumaları” dersleri verdi. 2014-2016 yıllarında İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (KSAUM) müdürlüğü; aynı üniversitede AB Projesi “Emniyeteyiz-Kadına Yönelik Şiddet”; Bremen Üniversitesi'yle “Türkiye’de Üniversitelerde Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırma Merkezlerinin Kurumsallaşması” adlı uluslararası projelerin yürütücülüğünü ve “Türkiye’de Feminist Ha-

reketin Son 40 Yılı” ve “Cesur Kadınlar” sergilerinin küratörlüğünü yaptı; İngiltere’de LSE ve SOAS’ta misafir araştırmacı olarak bulundu; ABD, Almanya, İngiltere, Yunanistan, Avusturya, KKTC’de çeşitli üniversitelerde Türkiye’de demokrasi, sosyal demokrasi, küreselleşme, kadın, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet ve feminizm konularında seminer ve konferanslar verdi. Mor Çatı Kurucular Kurulu, Eşitiz Kadın Grubu ve EŞİK üyesi; Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Genel Kurul üyesi; TÜSES Yönetim Kurulu üyesidir. Feminizm, demokrasi, sosyal demokrasi, toplumsal cinsiyet eşitliği, akademik feminizm, kadına yönelik şiddet vb. konularda çok sayıda ulusal ve uluslararası makalenin yazarı ve *Türkiye’de Kadın ve Toplumsal Cinsiyet (Deneyim, Hafıza, Politika)* (Derlem, 2019) adlı kitabın editörüdür.

Giriş

Melsa Ararat

Kültürün siyasal kullanımlarını sorgulamadan, bunun kimin kültürü olduğunu ve bu kültürden en çok kimin faydalandığını sormadan, kültür kavramını tarihsel bağlamına oturtmadan ve bu kültürü yorumlayanın konumunu soruşturmadan, kadınların daha büyük politik, ekonomik ve askeri çatışmalar içinde araçsallaştırılması durumunu tam anlamıyla kavrayamayız.

Arati Rao (1995)

Öldüren sevginiz batsın! Bu çığlığı önce 14 Şubat 2018’de Sevgililer Günü’nde İstanbul sokaklarını dolduran kadınların ağzından duyduk. “Sevgi” Türkiye’de 2018’de en az 255 kadının canını almıştı. Bu sayı, 2019’da 328 ve 2020’de 284 oldu (Bianet, 2021). Aynı dönemde terörle mücadelede hayatını kaybeden toplam asker, jandarma ve polis sayısı sırasıyla 220, 174 ve 182 olarak raporlandı (Öztürk, 2021).

İster kadına yönelik şiddet diyelim, ister erkek terörü, kadınlara yakın ilişkide buldukları erkekler tarafından yöneltilen şiddet (*intimate partner violence*) Dünya Sağlık Örgütü tarafından küresel bir salgın olarak niteleniyor. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi UNODC’nin 2019 yılında yayımladığı rapora göre, tüm dünyada 2017’de öldürülen kadınların %58’i bir yakını, %34’ü ise eşleri veya yakın ilişkide buldukları erkek tarafından kasten öldürüldüler (UNODC, 2019). Rakamlar, her saat başı dünyanın bir yerlerinde 6 kadının bir zamanlar sevdikleri veya kendilerini seven bir erkek tarafından katledildiğini gösteriyor. Raporla ilgili basın açıklamasında UNODC şu yorumu yapmış; “Ev, kadınlar için en tehlikeli mekân!”

İşler nasıl çığırından çıkar? Öldürmeye varan şiddet, hangi aşamalardan geçerek nasıl tırmanır? Hangi noktada, kaç kez saldırgan davranışa muhatap olduktan ve tehdit edildikten sonra kadın artık bunun “sevgi” olmadığını fark eder? Nasıl kapana düşer, yalnızlaştırılır ve ailesinden, işinden, arkadaşlarından koparılır? Eğitimli ve gelir getiren bir işe sahip olan kadın-

lar dahi neden istismar edildikleri bir ilişkiyi sürdürürler? Hürriyeti seçmeleri için ne gerekir? Mahallemizde, işyerimizde ölümün kıyısında yaşayan kaç kadın var? Terk etmek, kalmaktan daha mı tehlikeli? Bazılarının iddia ettiği gibi çalışmak hürriyete giden en emniyetli yol mu? Olabilir mi? Nasıl?

Synder (2019), ödüllü kitabı *No Visible Bruises*'ta (Görünmeyen Yaralar) terk etmenin bir süreç olduğunu ve şiddet gören kadınların istismarcısını terk etmesi için ortalama yedi veya sekiz girişimde bulduklarını yazıyor. “Sormamız gereken soru şiddet gören kadının neden ilişkiyi sürdürdüğü değil, her gün hayatı için pazarlık yapan kadını nasıl koruyacağımızdır” diyor. Kanımca şu soruları da sormamız gerekir; sadece kadınlardan değil, hemcinslerinden de üstün olması gerektiği ve otoritesini kabul ettirmek için zor ve şiddet kullanmanın kabul edilebilir olduğu öğretilen erkeği nasıl değiştireceğiz? Erkeklerin adaleti, eşitliği ve eşitler arasında sevgiye dayanan yakın ilişkiyi şiddete, teröre ve kontrole tercih etmelerini nasıl sağlayacağız? Bunu yapabilseniz nasıl farklı bir dünya olurdu çalıştığımız ve aşkımızı yaşadığımız dünya!

Bu kitap, sorunu kökünden çözme iddiasında değil. Sadece şu soruya verilen alçakgönüllü bir yanıt: “İş dünyası ve işverenler, kadın çalışanlarını sistematik baskı, psikolojik ve ekonomik istismar ve aşağılanma dahil şiddetin her türüne karşı mücadelelerinde nasıl destekleyebilir, onları nasıl koruyabilir ve güçlendirebilir?” Kitap aynı zamanda üniversitelerin iş dünyası ile birlikte bu “en utanç verici insan hakları ihlali”ne karşı birlikte çalışmalarını teşvik etmeyi amaçlayan alçakgönüllü bir çaba.¹

Kitabın elinizdeki Türkçe baskısı orijinal İngilizce baskısından üç noktada farklı. İlk fark verilerin güncellenmiş olması. İkinci farkın kaynağı ise Berktaş'ın orijinal baskıda yer alan makalesi yerine yeni bir makale vermiş olması. Berktaş, Eylül 2020'de yazdığı yeni makalesinde Türkiye'de kadına yönelik şiddete, güncel dinamiklerin merceğinden bakıyor ve Türkiye'nin ilk imzacı ülke olduğu “İstanbul Sözleşmesi” olarak bilinen “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi” aleyhindeki kampanyaya değinerek şöyle diyor:

Uluslararası anlaşmaların kültürel haklara müdahale ettiği iddialarının ardından daima kadınlara eşit haklar tanınmasının reddinin geldiğini görmek gerekir. Kültür, gelenek ya da din, başka bir deyişle ‘yerlilik ve

1 Bkz. BM basın açıklamasında yer alan tanım; <https://www.un.org/press/en/1999/19990308.sgsn6919.html>. Erişim tarihi 20 Mart 2021.

millilik' takıntısı, devletlerin kadına şiddete karşı yasal önlemler almaktan kaçınmalarının bahanesi olamaz.

Berktaş'ın bu makaleyi yazmasından altı ay sonra, kitabın Türkçe baskısına bu girişi kaleme aldığım dakikalarda, Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden Cumhurbaşkanı'nın bir kararnamesi ile çıkarılmaya çalışıldığı haberi ekranlara düştü. Kararı savunanların sunduğu gerekçeler arasında bolca milli kültür ve aile değerleri kavramları geçmekteydi. Bir siyasetçi, İstanbul Sözleşmesi yerine Ankara Sözleşmesi'ni hazırladıklarını açıkladı (*Birgün*, 2021). Kadınlar sokakları doldururken ilk resmi tepkiyi verenler arasında Türkiye Sanayici ve İş İnsanları Derneği de vardı. Göstericilerden birinin taşıdığı pankartta “Neden korkuyorsunuz?” yazıyordu.

Kitabın Türkçe baskısının orijinal baskıdan son farkı “Sonsöz”. Bir 8 Mart anısı. Sonsözün son paragrafından bir cümle ile bitireyim giriş yazısını: “Korkularında haklılar”.

Apeldoorn, Hollanda
20 Mart 2021

KAYNAKÇA

- Bianet. (2021). bianet Şiddet, Taciz, Tecavüz Çetelesi Tutuyor. <https://bianet.org/kadin/bianet/133354-bianet-siddet-taciz-tecavuz-cetelesi-tutuyor>. Erişim tarihi 18 Mart 2021.
- Birgün. (2021, 21 Mart). İstanbul Sözleşmesi'nden çekilen iktidardan yeni hamle: Ankara Sözleşmesi. *Birgün*. <https://www.birgun.net/haber/istanbul-sozlesmesi-nden-cekilen-iktidardan-yeni-hamle-ankara-sozlesmesi-338288>.
- Öztürk, S. (2021, 1 Ocak). Terörle mücadele ve davalarda son durum. *Sözcü*. <https://www.sozcu.com.tr/2021/yazarlar/saygi-ozturk/terorle-mucadele-ve-davalarda-son-durum-6192121/>.
- Rao, A. (1995). The Politics of Gender and Culture in International Human Rights Discourse. Peters, J. ve Wolper, A. (Ed.) *Women's Rights Human Rights: International Feminist Perspectives* (1. Baskı) içinde. Londra ve New York: Routledge. 167-175.
- Snyder, R. L. (2019). *No Visible Bruises: What We Don't Know About Domestic Violence Can Kill Us*. New York: Bloomsbury Publishing.
- UNODC. (2019). *Global Study On Homicide: Gender-related killing of women and girls*. Viyana. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/gsh/Booklet_5.pdf.

Önsöz

Sabancı Vakfı

Kadına yönelik aile içi şiddet, eğitim veya ekonomik kalkınmışlıktan bağımsız olarak, dünya çapındaki en yaygın insan hakları ihlallerinden biridir. Rakamlar karamsar bir tablo çizmektedir. Dünya genelinde kadınların %30'u bir çeşit şiddete maruz kalmaktadır (McKinsey, 2015). Türkiye'de bu oran %39'a yakındır (Hacettepe Üniversitesi ve TC Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2015). Başka bir deyişle, Türkiye'deki her on kadından dördü, hayatlarının bir noktasında eşlerinden veya partnerlerinden bir tür şiddet görmektedir. Kadınların birçoğunun maruz kaldıkları şiddet hakkında kimseyle konuşamadığı göz önüne alındığında, bildirilen verilerin gerçeğin çok altında olduğunu varsayabiliriz.

Kadına yönelik şiddet, yaşamsal bir tehdit oluşturmakta, sosyal hayata ve ekonomik üretime katılmada engel teşkil etmektedir. Şiddete maruz kalan kadınlar iş bulma ve çalışmayı sürdürme noktasında zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Ne yazık ki, aile içi şiddet Türkiye'de genellikle özel bir mesele olarak görülmekte ve kadınların ekonomiye katılımı üzerindeki olumsuz etkisi göz ardı edilmektedir.

Kadına yönelik şiddet gibi çok boyutlu bir sorunun üstesinden gelmek; akademi, sivil toplum ve özel sektör arasında kapsamlı bir işbirliği gerektirmektedir. Sabancı Üniversitesi Kurumsal Yönetim Forumu tarafından, Sabancı Vakfı ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) desteği ile TÜSİAD işbirliğinde yürütülen "İş Dünyası Aile İçi Şiddete Karşı Projesi" bu konuda mükemmel bir örnek teşkil etmektedir. Proje, işletmelere somut yol haritaları önerirken, aile içi şiddete karşı mücadelede aktif rol oynayan paydaşlar olma fırsatı vermektedir. Projenin bir parçası olarak hazırlanan "Aile İçi Şiddetle İlgili İşyeri Politikaları Geliştirme ve Uygulama Rehberi", şirketlerin aile içi şiddetle mücadelede neler yapabileceğine dair kapsamlı bir rehber olması açısından bir ilktir. Kılavuzda sunulan çözüm önerilerini ve destek mekanizmalarını benimseyen şirketler, çalışanlarının eşitliğini sağlamakla kalmayıp toplumsal adalete de önemli ölçüde katkı sunmaktadır.

Sabancı Vakfı olarak, 46 yıldır tüm bireylerin haklardan eşit yararlandığı bir toplum için çalışıyoruz. Kadınların eğitime, istihdama ve toplumsal hayata katılım gibi her alanda haklarına erişebilmeleri için hem sivil toplum kuruluşlarının projelerini destekliyor hem de işbirliklerine imza atıyoruz. Bu alandaki çalışmalarımızla OECD'nin yayımladığı rapora göre (2019), dünyada toplumsal cinsiyet eşitliğini odağına alan ilk yedi vakıf arasında yer alıyoruz. Kadına yönelik şiddetin toplumsal cinsiyet eşitliğinden bağımsız olarak ele alınamayacağına inanıyoruz. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile mücadelede ilk adım, bu eşitsizliği tanımlamak ve bileşenlerine ayırmaktan geçiyor. İş Dünyası Aile İçi Şiddete Karşı projesinde eğitim almış olan çalışanların şiddet türlerini tespit etmede, şiddet yaşayan birini fark etmede, eğitim almamış kişilere göre daha başarılı olduğunu görüyoruz. Yine projenin etkilerinde görüyoruz ki; proje dahilinde uygulama geliştirmiş şirketlerde çalışanlar, yaşadıkları bir aile içi şiddet vakasında işyerinden destek almaya daha olumlu bakıyorlar. “İş Dünyası Aile İçi Şiddete Karşı” projesinin destekçisi olmaktan ve projenin sadece Türkiye’de değil dünya çapında bu alandaki en iyi uygulamalar arasında yer almasından gurur duyuyoruz. Sabancı Üniversitesi Kurumsal Yönetim Forumu’na özverili çalışmaları için ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu ve TÜSİAD’a destekleri için teşekkür ederiz.

Kamu politikalarına ek olarak, her birimiz kendi etki alanımızdan başlayarak kalıcı ve sürdürülebilir çözümlere ulaşmada aktif rol oynamalıyız. Şirketleri kadına yönelik aile içi şiddet politikaları geliştirmeye ve uygulamaya davet ediyor ve işbu yayının bu konuda kendilerine rehberlik edeceğini umuyoruz.

Nevgül Bilsel Safkan
Sabancı Vakfı Genel Müdürü

KAYNAKÇA

- Hacettepe Üniversitesi ve TC Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2015). *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*. https://hips.hacettepe.edu.tr/tr/turkiyede_kadina_yonelik_aile_ici_siddet_arastirma-101.
- McKinsey Global Institute. (2015, Eylül). The Power Of Parity: How Advancing Women’s Equality Can Add \$12 Trillion To Global Growth. https://www.mckinsey.com/~media/mckinsey/industries/public%20and%20social%20sector/our%20insights/how%20advancing%20womens%20equality%20can%20add%2012%20trillion%20to%20global%20growth/mgi%20power%20of%20parity_full%20report_september%202015.pdf.
- OECD. (2019). Insights on Philanthropy for Gender Equality. (Toplumsal Cinsiyet Eşitliği için Filantropi). http://www.oecd.org/development/networks/Book-NetFWD_PolicyNoteOnGENDER_web.pdf.

İş Dünyası Olarak Aile İçi Şiddete Karşıyız TÜSİAD

TÜSİAD olarak kadınların eğitim, çalışma hayatı ve karar alma mekanizmaları başta olmak üzere toplumsal hayatın her alanında daha çok söz sahibi olması için uzun yıllardır çalışmalar sürdürmekteyiz. “Kadına yönelik şiddet”, hem toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanamamasından kaynaklanan, hem de bu eşitsizliği perçinleyen çok önemli bir sorundur. Karşılaştığımız veriler, sorunun hem dünya çapında hem de ülkemizdeki boyutuna dikkat çekmektedir: Pandemi öncesi dönemde bile dünyada her 3 kadından 1’i hayatında en az bir kez ve çoğunlukla partnerleri tarafından cinsel ve/veya fiziksel şiddete uğradığını belirtmekteydi (UN Women, 2020). Türkiye’de her 10 kadından 4’ü yaşamlarının herhangi bir döneminde eşleri/yakın ilişkide buldukları kişi tarafından fiziksel ve/veya cinsel şiddete uğramıştır. Şiddetin diğer türlerine bakıldığında da, Türkiye’de kadınların %24’ü yani her 4 kadından 1’i çalışmasına izin verilmeyerek, işinden ayrılmak zorunda bırakılarak veya geliri elinden alınarak ekonomik şiddete maruz kalmaktadır (Hacettepe Üniversitesi ve TC Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2015).

COVID-19 salgını devam ettikçe, bu sayının artması maalesef muhtemel görülmektedir. COVID-19 tedbirleri kapsamında kadınlar ve kız çocukları, “evde kal” çağrısının yapıldığı Mart ayından bu yana, tüm dünyada yeni bir gölge salgınla, yani artan oranda aile içi şiddetle mücadele etmek zorunda kalıyor. Dünyada aile içi şiddette en az %20 oranında artış görülüyor, hem daha çok kadın şiddete uğruyor hem de şiddet yoğunlaşıyor (United Nations, 2020). Kadın hakları konusunda büyük mücadeleler ve toplumsal dönüşüm ile elde edilen kazanımları daha ileriye taşımak gerekirken, COVID-19 sürecinin bizi bu hedeften uzaklaştırmasına izin veremeyiz. Hiçbir krizden toplumun yarısını geride bırakarak çıkamayız.

Kadına yönelik aile içi şiddet, hiç şüphesiz, en başta insan hakkı ihlali olarak ele alınmalıdır. Şiddet ayrıca kadınların sağlık, eğitim ve toplumsal hayata katılımını olumsuz etkileyerek onların ekonomik ve sosyal alanlarda güçlenmesinin önündeki en büyük engellerden biridir. UNDP raporuna göre, şiddetin ekonomik maliyeti ise sağlık ve adalet hizmetleri, üretkenlik kaybı, potansiyel ücret kaybı alanlarında karşımıza çıkmaktadır (UNDP, 2013). “Şiddete sıfır tolerans” anlayışının toplumda yerleşmesi ve bu yönde kamu, özel sektör ve sivil toplum örgütlerinin ortak bir duruş sergilemesi büyük önem taşımaktadır.

Çalışmalar gösteriyor ki, kadınların ekonomiye katılması hem kadını, hem çalıştığı kurumu hem de dünya ekonomisini güçlendirir. Ülkelerin ekonomiye katılımında cinsiyet eşitliği bakımından kendi bölgelerinin en iyi seviyelerine çıktığı senaryoda, küresel ekonominin 2025 yılında 12 trilyon ABD Doları veya %11 oranında artma potansiyeli mevcuttur (McKinsey, 2015). Araştırmalar cinsiyet eşitliği sağlanan şirketlerin daha iyi performans sergilediğini de göstermektedir (McKinsey, 2015).

Kapsayıcı büyüme anlayışı ve iş dünyasında yükselen farkındalık ile birlikte, artık daha fazla şirketin, kurumsal politikalarına “toplumsal cinsiyet eşitliği” anlayışını dahil ettiği bilinmektedir. COVID-19 tedbirleriyle birlikte kadın çalışanların ev içinde uzaktan çalışma sürecinde yaşadığı sorunların işletmelerin kurumsal politikalarıyla ele alınması gerekiyor. TÜSİAD olarak “kadına yönelik şiddet” konusunda şiddete karşı kurumsal yeteneklerimizle harekete geçmemiz gerektiğine inanıyoruz. Kadına yönelik şiddet konusunda sürdürülebilir projelerle kalıcı çözümler üretmenin ve şirketlere faydalanabilecekleri araç ve yöntemleri sunmanın büyük önem taşıdığı düşüncesiyle, Sabancı Üniversitesi Kurumsal Yönetim Forumu’nun “İş Dünyası Aile İçi Şiddete Karşı” projesini TÜSİAD olarak 2015 yılından bu yana destekliyoruz. Üyelerimizin firmalarından temsilcilerin de katkı verdiği “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle İlgili İşyeri Politikaları Geliştirme ve Uygulama Rehberi” şirketlerin başvurabileceği çok önemli bir kaynaktır.

Projenin hedeflediği etkiyi yaratabilmek için çok önemli bir kaynak olan bu rehberin iş dünyasında yaygınlaşmasını çok önemli görüyoruz. Rehberi hazırlayan Sabancı Üniversitesi Kurumsal Yönetim Forumu’na, akademisyenlere ve uzmanlara teşekkürü bir borç biliyoruz.

TÜSİAD olarak “İş Dünyası Aile İçi Şiddete Karşı” projesinin yaygınlaştırılması için destek olmaya devam edeceğiz. Kadınların güven içinde yaşadığı bir ülke iklimini hep birlikte yaratabilmeliyiz. Çünkü “tek kanatla geleceğe uçamayız”.

Simone Kaslowski
TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı (2019-2021)

KAYNAKÇA

- Hacettepe Üniversitesi ve TC Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2015). *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*. https://hips.hacettepe.edu.tr/tr/turkiyede_kadina_yonelik_aile_ici_siddet_arastirma-101.
- McKinsey. (2015). Why Diversity Matters. http://www.mckinsey.com/insights/organization/why_diversity_matters.
- UN Women. (2020). The Shadow Pandemic: Violence against women during COVID-19. <https://www.unwomen.org/en/news/in-focus/in-focus-gender-equality-in-covid-19-response/violence-against-women-during-covid-19>.
- UNDP. (2013). <http://www.undp.org/content/undp/en/home/ourperspective/ourperspectivearticles/2013/03/29/violence-against-women-also-hurts-business-and-development.html>.
- United Nations. (2020). UN supporting ‘trapped’ domestic violence victims during COVID-19 pandemic. <https://www.un.org/en/coronavirus/un-supporting-%E2%80%99trapped%E2%80%99-domestic-violence-victims-during-covid-19-pandemic>.

Önsöz

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA)

Kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsizlikleri yansıtan ve artıran toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, trajik bir şekilde çok yaygın ve ciddi bir sorundur. Öncelikle kadınları etkileyen sonuçları olmakla birlikte toplum geneline de etkilemektedir. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, dünyadaki en yaygın insan hakları ihlali olarak tanımlanmakta, son derece onur kırıcı, yaygın, baskıcıdır. Başka hiçbir ayrımcılık biçimi, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi kapsamında yer alan birçok temel insan hakkını ihlal etmemektedir.

Uzun yıllar boyunca hükümetlerin, uluslararası kuruluşların ve en önemlisi kadın hareketlerinin yoğun çabalarına rağmen, kadınlar ve kız çocukları halen şiddete maruz kalmakta, taciz edilmekte, kaçırılmakta, eğitim, iş yaşamı ve siyasete katılımı engellenmekte ve daha birçok insan hakkı ihlallerine maruz kalmaktadır.

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet sadece bir insan hakları ihlali değildir, aynı zamanda kadının ücretli çalışmaya erişimi üzerinde doğrudan ve zararlı bir etkisi vardır. Örneğin, şiddete uğrayan kadın, istismarın psikolojik, fiziksel ve sosyal sonuçları nedeniyle işgücü piyasasına tam olarak katılamamaktadır. Buna bağlı olarak da şiddetin kadının sadece kişisel yaşamı üzerinde değil bir bütün olarak toplum üzerinde olumsuz etkisi olmaktadır. Literatürde, kadınların genellikle mağduru olduğu çeşitleri başta olmak üzere, işyerinde şiddetle mücadelenin önemi ile ilgili artan bir kabul vardır. Şiddetin bu çeşidi, “gizli” olmaktan “açık” olmaya doğru ilerlemektedir ve artan sayıda vaka, kadınların da sıklıkla hedefinde olduğu zorbalık, mobbing ve cinsel taciz de dâhil olmak üzere sürekli psikolojik şiddete daha eşit şekilde vurgu yapılmasına katkıda bulunmuştur. Aile içi şiddet ve işyerinde cinsiyete dayalı şiddet arasındaki etkileşim de giderek daha belirgin hale gelmiştir.

Son yirmi yılda, çeşitli BM ajansları, uluslararası girişimler ve özel sektörde faaliyet gösteren bazı şirketler, farklı bakış açılarıyla kadınların istihdam sorunu üzerinde çalışmaktadır. Bu yeni bakış açıları sayesinde, sözü geçen kurumlar, kadınların insan haklarının uygulandığı bir kanal ve kadınlara eşit, güvenli ve adil çalışma koşulları sağlamanın bir yolu olarak iş örgütlerini kullanmanın yöntemlerini belirleyerek, kadınların çalışma hayatında güçlenmesine destek olmayı amaçlamaktadır.

Diğer ülkelerde olduğu gibi, Türkiye’de de kadınlar hâlâ erkek meslektaşlarıyla eşit ekonomik veya sosyal statüye sahip değildir. Ekonomik bağımsızlık, Türkiye’de kadınların yaşam kalitesini artırmaktadır. Kadınlar, eğitimleri ve iş dünyasındaki kıdemleri ne olursa olsun, sürekli olarak fiziksel ve duygusal şiddete maruz kalmaktadır ve kültürel normlar nedeniyle bu konuda konuşmaktan ve yardım istemekten korkmaktadır.

Yaşamın diğer birçok alanında olduğu gibi, toplumsal cinsiyet eşitsizliği işgücü piyasasında da devam etmektedir. İşgücüne katılma oranı kadınlar için %33, erkekler için ise %71’dir. (TÜİK İşgücü İstatistikleri 2019). İşsizlik oranı erkeklerde %12,3, kadınlarda ise %16,8’dir. İşgücüne daha az kadının katılmasındaki önemli faktörlerden biri, kadınların hem çalışma hayatlarında hem de özel yaşamlarında karşılaşılabilecekleri toplumsal cinsiyete dayalı şiddettir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden dolayı ortaya çıkan kadına karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, dünyanın geri kalanında olduğu gibi Türkiye’de de yaygındır. Kadının Güçlenmesi İlkeleri’ni imzalayan bazı özel sektör şirketleri ile 2014 yılında yapılan “İş Dünyası Aile İçi Şiddete Karşı” araştırması, beyaz yakalı kadınlar arasında yüksek oranda aile içi şiddete (%75’i hayatları boyunca en az bir kez bir şiddet çeşidine maruz kalmaktadır) ve özel sektörde bu konu ile ilgili müdahale mekanizmalarının olmadığına işaret etmektedir. Bu, kadınların, çalışma hayatındaki geçmişleri ve kıdemlerinden bağımsız olarak, sürekli olarak fiziksel, psikolojik ve ekonomik şiddete maruz kaldıkları anlamına gelmektedir. Bunun altında büyük ölçüde kültürel normlar, kişinin işini kaybetme korkusu ve utanç duygusunun yanı sıra bu şiddet çeşidi hakkında konuşmak ve yardım istemek için destek mekanizmalarının olmaması yatmaktadır.

UNFPA’nın görevlerinden biri de kadınların güçlenmesini sağlamaktır; çünkü kadınların güçlenmesinin toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yok etmenin ilk adımı olduğunu biliyoruz. Ayrıca toplumsal cinsiyet eşitliği, ekonomik ve-

rimliliği artırabilir, gelecek nesiller için kalkınma çıktılarını iyileştirebilir ve dünyayı daha iyi bir yer haline getiren daha adil politikaların oluşturulmasını sağlayabilir. Böyle bir tabloda, özel sektör kadınların ilerlemesinde önemli bir rol oynamaktadır. Özel sektör, son on yılda kalkınma gündemindeki önemli itici güçlerden biri haline gelmiştir ve ulaşılması istenen Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ve 2030 Gündem Hedefleri noktasında, özel sektör de dâhil olmak üzere herkesin üzerine düşeni yapması gerekmektedir. Sürdürülebilir kalkınma için küresel işbirliğine işaret eden 17 numaralı hedef kapsamında da belirtildiği gibi, bu hedeflere özel sektörle birlikte ulaşılmalıdır.

Türkiye'nin önde gelen birçok şirketi ve holdingi tarafından memnuniyetle karşılanan İş Dünyası Aile İçi Şiddete Karşı Projesi'nin, şiddet içermeyen bir ortam yaratmak için işyerinde aile içi toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ile mücadeleye ilişkin politikalar geliştirmede ve mekanizmalar oluşturmada liderlik rolünü üstlendiğini görmekten çok mutluyuz. UNFPA olarak, aile içi şiddet ve özel sektör araştırmasından, şirket politikaları geliştirme rehberinden ve toplumsal cinsiyet eşitliği eğitiminden 72 şirketin faydalandığı bu yenilikçi projenin bir parçası olmaktan gurur duyuyoruz. Ayrıca, şirketlerin deneyimlerinden ve Türkiye'nin kadın hareketi ve toplumsal cinsiyet eşitliği tarihi kesitlerinden oluşan bu kitabın; özel sektörün, akademinin ve devletin gelecekteki müdahaleleri için önemli bir yol gösterici olacağına inanıyoruz.

Sabancı Üniversitesi, TÜSİAD, Sabancı Vakfı ve projeyi kendi şirketlerinde uygulayan tüm özel sektör ortakları ile birlikte bu ortaklığın önemini ne kadar vurgulasak azdır. UNFPA olarak, kadınlara karşı cinsiyete dayalı şiddetin önemli bir boyutu üzerinde Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu ile çalışma konusundaki istekliliğinizden memnuniyet duyuyor ve sizlere teşekkür ediyoruz.

Karl Kulesa

UNFPA Türkiye Temsilcisi – Azerbaycan ve Gürcistan Ülke Direktörü